

A SZOMSZÉDOS ORSZÁGOKBÓL MAGYARORSZÁGRA IRÁNYULÓ VÁNDORLÁS

1. Nemzetközi migráció mérési lehetőségei

E tanulmány célja a szomszédos országokból Magyarországra irányuló nemzetközi vándorlás jellemzőinek ismertetése. A magyarországi nemzetközi vándorlás összetételét jelentősen befolyásolja, hogy történelmi okokból kifolyólag jelentős számú magyar nemzetiségű személy él a környező országokban, akik az elmúlt években a bevándorlás meghatározó bázisát képezték.

Magyar származásuknak köszönhetően döntő többségüknél az integrációjuk gyorsan végbemenő folyamat, ennek támogatására nincsen különösebb szükség. A magyar nyelvtudás és származási országuk földrajzi közelsége megkönnyíti párválasztásukat, ha családi együttélés szándékával vándorolnak be, leegyszerűsíti tanulásukat, ha tanulmányi céllal költöznek hazánkba és nem utolsósorban akkor is könnyebbséget jelent, ha Magyarországon szeretnének munkát vállalni, hiszen nyelvi nehézségek nem jelentkeznek. Amint azt látni fogjuk, ez utóbbi céllal egyre nagyobb számban és arányban érkeznek hazánkba a szomszédos országokból.

Ez az írás 2000-től veszi szemügyre a környező országokból ide irányuló migráció jellegzetességeit: az elmúlt 19 évben számos más változás ment végbe, amelyek mind hatással voltak a nemzetközi vándorlásra és különösen a szomszédos országokból ide érkezők vándorlására. A változások egy része külső eredetű – vagyis részben vagy egészben Magyarországtól függetlenül következett be, ilyen változásnak tekinthetjük Románia Európai Unióhoz való csatlakozását 2008-ban, majd Horvátország uniós csatlakozását 2013-ban.

A külső befolyásoló tényezőkön túl fontos szerepet játszottak belső tényezők is – vagyis ebben az esetben a változtatás a hazai rendszerben következett be, ilyen az állampolgársági törvény 2011. évi módosítása és az egyszerűsített honosítási eljárás bevezetése. A magyarországi bevándorlást jelentősen befolyásolta, hogy 2011-től kezdve már nem volt szükséges, hogy a honosítást megelőzze a bevándorlás, hanem külföldön is lehet a magyar állampolgárságot kérelmezni és letenni a honosítási esküt. Az elemzés módszertana statisztikai leíró elemzés, a hozzáférhető idősoros adatok megvizsgálása, annak kimutatására, hogy az egyes események milyen hatással voltak a bevándorlásra.

1.2. A migrációt befolyásoló tényezők

A rendszerváltoztatást követően az állampolgárság megszerzésére vonatkozó szabályok több ízben módosultak, folyamatos könnyítéseket bevezetve bizonyos esetek fennállásakor. A magyar állampolgárságra vonatkozó szabályokat a rendszerváltást követően elfogadott magyar állampolgárságról szóló (1993. évi LV.) törvény, valamint ennek 2011-től hatályos módosítása, a 2010. évi XLIV. törvény tartalmazza.

A jogszabályok alapján a magyar állampolgárság alapvetően születéssel keletkezik és leszármazás alapú, tehát egy gyermek születésétől magyar állampolgár, ha a szülők valamelyike magyar állampolgár. Az állampolgárság meg is szerezhető, vagyis egy külföldi állampolgár honosítással magyar állampolgárrá válhat, ha erre vonatkozó kérelmet nyújt be, és teljesíti a törvény által előírt feltételeket.

A külföldi állampolgárok vándorlását is számos tényező befolyásolta 2000-től kezdődően, több törvénymódosítás történt, illetve a korábbiakban említett uniós csatlakozásunk is hatással volt a külföldi állampolgárok magyarországi migrációjára. Jelentős befolyásoló tényező volt még a 2007-ben elfogadott és 2007. július 1-jétől hatályos két új idegenrendészeti törvény¹ is a külföldiek migrációjára, hiszen például EGT állampolgárok és csatlakozó családtagjaik esetében a 2007. évi I. törvény leegyszerűsítette a magyarországi tartózkodásuk feltételeit.

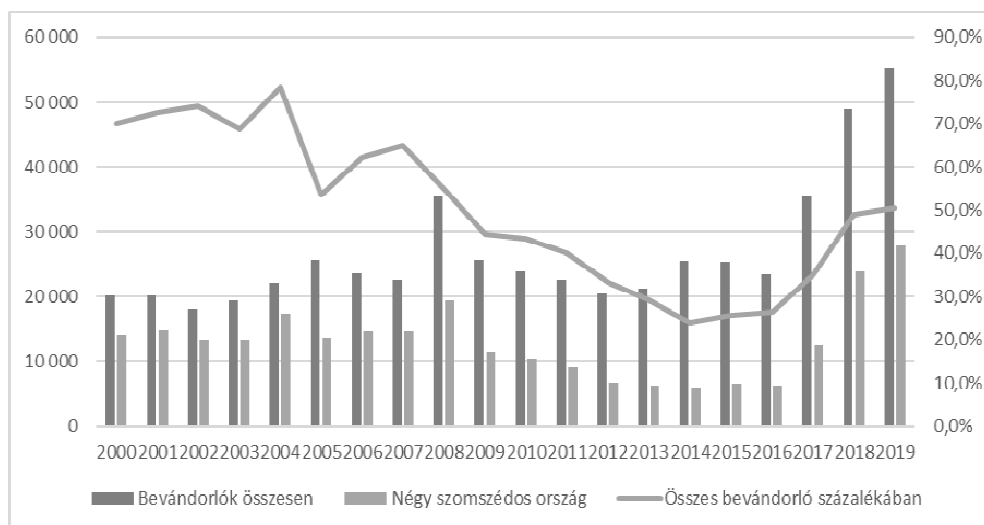
A nemzetközi migrációra vonatkozó adatforrásokat jellegük szerint két csoportra oszthatjuk, az ún. elsődleges adatforrások közé tartoznak a kérdőíves adatforrások, ilyen pl. a tízévente sorra kerülő népszámlálás, vagy a két népszámlálás félidejében lefolytatott ún. mikrocenzus (vagy másként kisépszámlálás). Fontos eltérés a népszámlálás és a mikrocenzus között, hogy a népszámlálások alapsokaságába a teljes népesség beletartozik, míg a mikrocenzus mintavételen alapul. Legutóbb 2016-ban volt hazánkban mikrocenzus, amit a lakosság 10%-os mintáján hajtottak végre.

Az elsődleges adatforrások közé tartoznak még a különböző kérdőíves vizsgálatok is, amelyek szintén mintavételen alapulnak és gyakoriságuk szerint lehetnek ismétlődő adatfelvételek – ilyen pl. az Európai Unióban a Munkaerő-felmérés (rövidítve: MEF). A MEF célja összességében a foglalkoztatottság és a munkanélküliség folyamatos számbavétele, valamint jellemzőinek feltérképezése. Ezen kívül a felmérés kiterjed a munkaképes korú, ámár a munkaerőpiacon jelen nem lévő személyek számbavételére, valamint jellemzőinek megismerésére is, hasonló tartalommal adatgyűjtés folyik az Európai Unió minden országában, az országok által gyűjtött adatokat az Eurostat összegzi, amelyekből országos és európai mutatókat számolnak.² A MEF elméletben alkalmas a Magyarországon foglalkoztatott külföldi állampolgárok migrációjának mérésére is, mivel ismétlődő jelleggel van migrációval foglalkozó modulja is. Természetesen a rendszeres adatfelvételeken kívül elképzelhetők olyan célzott felmérések, amelyek a migráció mérésére készültek, illetve olyanok is, amelyekben szerepelnek a migráció mérésére szolgáló kérdések.

¹ A szabad mozgás és tartózkodás jogával rendelkező személyek beutazásáról szóló 2007. évi I. törvény és a harmadik országbeli állampolgárok beutazásáról 2007. évi II. törvény

² Vö. https://www.ksh.hu/emef_afelvetelrol (Letöltés ideje: 2020.07.13.)

2. Bevándorlás Magyarországra

1. sz. ábra: A bevándorló külföldi állampolgárok száma és ezen belül a négy szomszédos országból bevándorlók száma³

A nemzetközi vándorlási folyamatok elemzését 2000-től kezdve végeztem el. A kétezres évek elején évi 20 ezer fő volt a hazánkba bevándorló külföldi állampolgárok száma, majd az EU-csatlakozást követően a bevándorlás mértéke is növekedésnek indult és elérte az évi 25 ezer főt. Jelentősebb növekedés a bevándorlók számában 2008-ban következett be az adminisztratív forrásból származó adatok alapján. Ekkor a bevándorló külföldi állampolgárok száma meghaladta a 30 ezer főt. A 2008-ban tapasztalt jelentősebb növekedés oka, hogy Románia és Bulgária 2007. évi Európai Unióhoz való csatlakozása, valamint a 2007. július 1-jén életbe lépő új hazai jogszabályok következtében a két nyilvántartás bizonyos átfedéseket tartalmaz 2008-ra vonatkozóan.⁴

A növekedést követően a 2010-es évek elején 20-25 ezer főben stabilizálódott a bevándorló külföldi állampolgárok száma, az alacsonyabb szinten történő stabilizálódás visszavezethető a gazdasági világválságra is.

Szignifikáns növekedés ezt követően 2017-ben volt tapasztalható, ennek kiváltó oka a Magyarországon tapasztalható munkaerőhiány volt, amelynek enyhítésére a kormány gazdaságélénkítő intézkedéseket vezetett be és ezek között szerepelt egyes meghatározott hiányszakmákban⁵ a külföldi munkavállalók egyszerűsített munkavállalásának lehetővé tétele. A külföldi állampolgárok bevándorlásának növekedése tovább folytatódott 2018-ban

³ Az adatok forrása a KSH Demográfiai évkönyv 2019. kiadványa. Vö. http://www.ksh.hu/apps/shop.lista?p_lang=HU&p_temakor_kod=W (Letöltés ideje: 2020.07.13.)

⁴ Demográfiai évkönyv, 2017. 8. fejezet nemzetközi vándorlás módszertana, KSH, Budapest, 2018. p. 158., (az Országos Idegenrendészeti Főigazgatóság és jogelőd szervezetei). Négy szomszédos ország: Szlovákia, Ukrajna, Románia és Szerbia, illetve előd államalakulatai

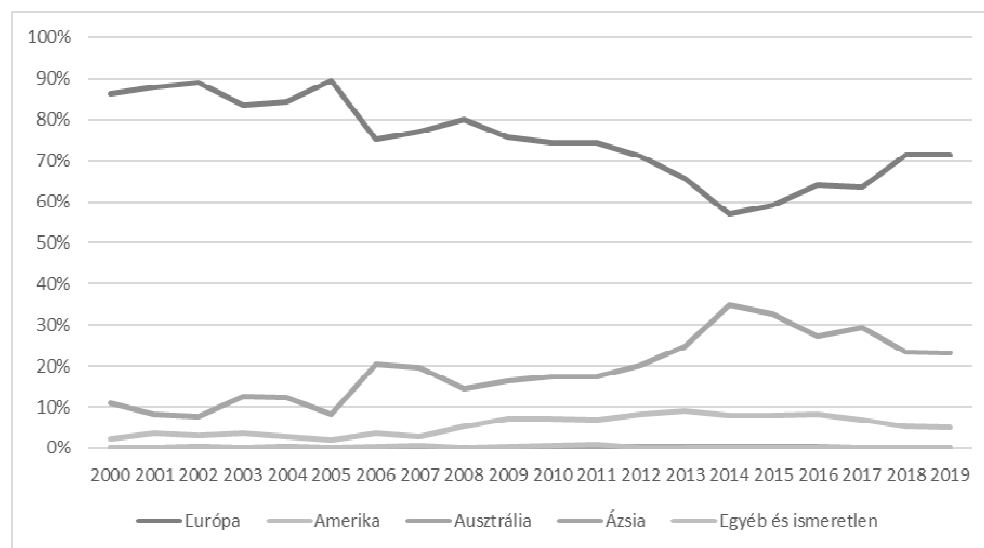
⁵ A hiányszakmák listája elérhető a 445/2013. (XI. 28.) Korm. rendelet 15. § (1) bekezdés 26. pontja szerinti foglalkozások meghatározásához készült listában.

és 2019-ben is, ami szintén a munkavállalási célú bevándorlással magyarázható. Az idősor további vizsgálatát majd érdemes elvégezni 2020-ra is, hiszen a COVID-19 járvány, a hozzákapcsolódó vészhelyzeti korlátozások, valamint ezek gazdasági következményei átalakították a munkaerőpiac mellett a nemzetközi migrációt is.

2.1. A nemzetközi vándorlás összetétele

A bevándorlás azonban nem csak számszerűségében változott az elmúlt években, hanem összetételében is: a 2000-es évek elején a külföldi állampolgárok bevándorlására egyértelműen az európai többlet volt megfigyelhető, ez az arány a 2004-ben, az európai uniós csatlakozásra visszavezethető kiugrástól eltekintve folyamatosan csökkent, ugyanakkor az Ázsiából származó személyek esetében pedig növekedés figyelhető meg a bevándorlók közötti arányukat tekintve, ami 2014-ben csúcsosodott ki.

Az Ázsiából származó személyek esetében a növekedés a befektetési célból kiadott letelepedési engedély program elindításával áll összefüggésben, a program 2013-ban indult és 2017-ig lehetett ilyen céllal nemzeti letelepedési engedélyt kérelmezni. A program keretében elsősorban kínai befektetők és csatlakozó családtagjaik kaptak nemzeti letelepedési engedélyt, illetve tartózkodási engedélyt.

2. sz. ábra Bevándorló külföldi állampolgárok arányának változása származási kontinens szerint 2000 - 2019⁶

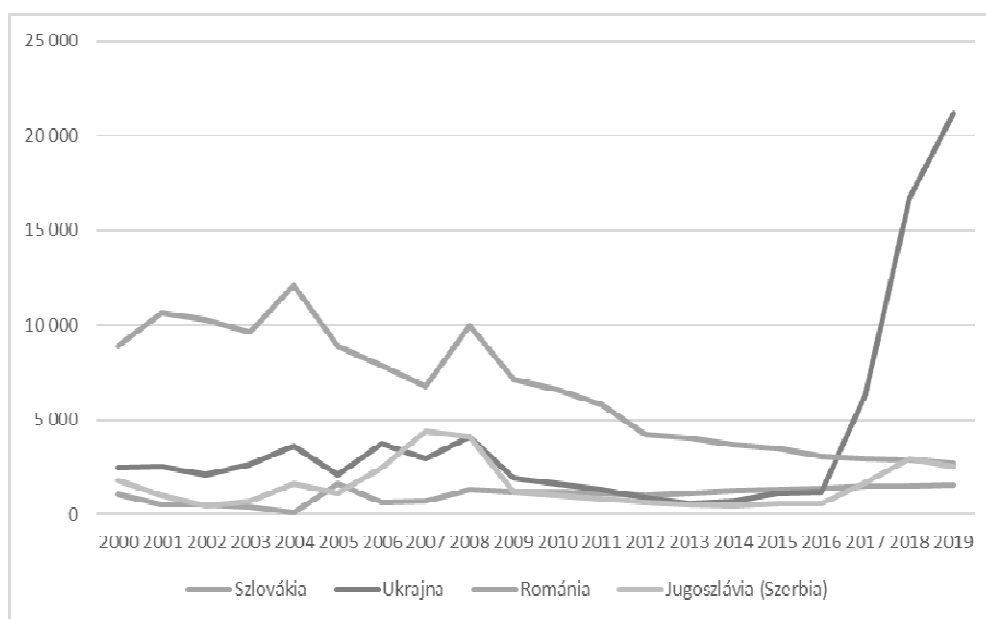
Jól látható, hogy az összes külföldi állampolgár bevándorlásának tendenciája szorosan együttmozgott a szomszédos országok állampolgárainak Magyarországra érkezésével. 2008-után a szomszédos országokból bevándorló külföldi állampolgárok száma csökkenést mutat, míg 2008-ban még közel 20 ezer fő a négy szomszédos ország állampolgáraként vándorolt be hazánkba, addig számuk 2014-ben már alig érte el az ötezer

⁶ Az adatok forrása a KSH Demográfiai évkönyv 2019. kiadványa. i.m.

főt, ha azonban tovább haladunk az időben azt láthatjuk, hogy 2016-tól, de jelentősebben 2017-től ismét növekedés látszik a négy szomszédos országból bevándorlók körében.

A négy szomszédos országból bevándorló külföldi állampolgárok aránya az összes bevándorló külföldihez viszonyítva 2002-ben elérte a 70%-ot, illetve azt követően meg is haladta, majd csökkenésnek indult, míg a 2010-es évek közepére – részben az egyszerűsített honosítás következtében már csak az összes bevándorló külföldi állampolgár egynegyede érkezett csak hazánkba a szomszédos országokból. 2017-től azonban az látható, hogy ismét növekszik a négy szomszédos országból bevándorlók aránya – a növekedés döntő többsége az Ukrajnából Magyarországra irányuló bevándorlásra vezethető vissza. 2017-ben a négy szomszédos országból bevándorló külföldiek aránya ismét elérte a 35%-ot, 2019-ben pedig már 50% volt.

A 2017-től tapasztalható növekedés egyértelműen az Ukrajnából Magyarországra irányuló migráció miatt következett be, hiszen 2016-ban még ezer fő alatt volt a bevándorló ukrán állampolgárok száma, 2019-ben számuk már meghaladta a 20 ezer főt, szintén alacsony bázis értékről következett be növekedés a szerb állampolgárságú személyek esetében, ám esetükben a növekedés számszerű értéke nem olyan jelentős.

3. sz. ábra: A négy szomszédos országból Magyarországra érkezett bevándorlók száma⁷

Az elmúlt közel tíz év változásának oka két tényezőre vezethető vissza, egyrészt nemzetpolitikai okai vannak, hiszen az állampolgársági törvény⁸ módosítása az egyszerűsített honosítás bevezetésével lehetővé tette az ország területén kívüli honosítást is és ennek következtében a Magyarországra bevándorlók már magyar állampolgárként

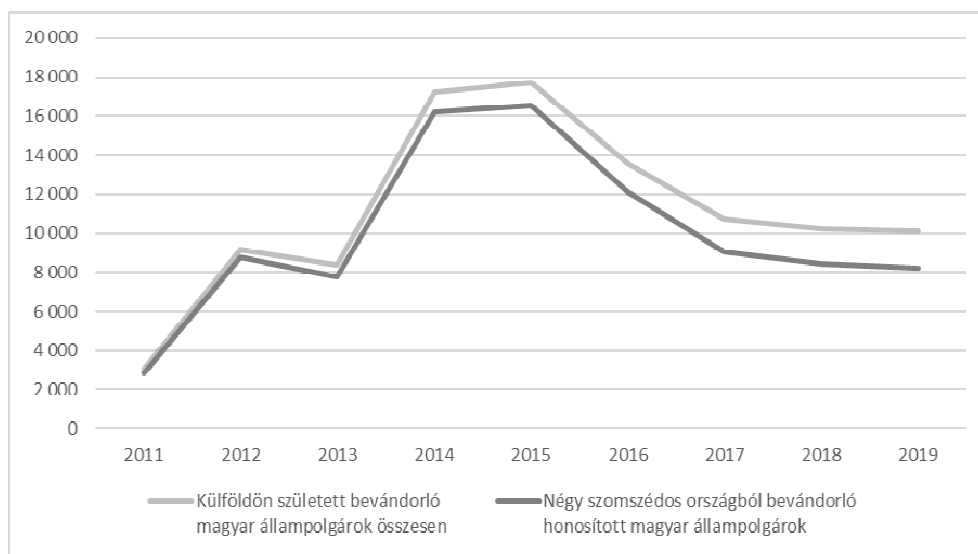
⁷ Az adatok forrása a KSH Demográfiai évkönyv 2019 kiadványa i.m.

⁸ A magyar állampolgárságról szóló 1993. évi LV. törvény

érkeztek ide. Másrészt a külföldi állampolgárok munkavállalásának megkönnyítése érdekében a munkavállalási engedély és hozzá kapcsolódóan a tartózkodási jogosultság megszerzése leegyszerűsödött, ami természetesen összefüggésben van azzal, hogy hazai munkaerőpiacon jelentős munkaerőhiány alakult ki, aminek pótlására forrást jelentett az elsősorban szomszéd országokból (azon belül is Ukrajnából) származó külföldi munkaerő.

A honosítási adatok vizsgálatánál látható, hogy a külföldön (az egyszerűsített honosítási eljárás keretében) honosított és Magyarországra bevándorló személyek száma⁹ 2014-től növekedett meg jelentősen, illetve, hogy az egyszerűsített honosítási eljárás keretében elsősorban a négy szomszédos ország állampolgárai folyamodtak magyar állampolgárságért. Egyes években kimutatható, hogy a honosított bevándorlók 80 – 95%-a a négy szomszédos ország valamelyikéből vándorolt be.

A négy szomszédos országból bevándorlók száma 2011-ben még alig érte el a 3000 főt, majd 2014-ben már meghaladta a 14 ezer főt is, majd fokozatos csökkenésnek indult. Az összes bevándorló honosított személy száma és a négy szomszédos országból érkezett bevándorló honosított száma jól láthatóan együttmozgott.

4. sz. ábra: Külföldön honosított bevándorló magyar állampolgárok 2011 - 2019¹⁰

3. Összegzés

Elmondhatjuk, hogy a Magyarországon lakcímet létesítő, honosított személyek száma tulajdonképpen növeli a Magyarországra érkezett bevándorlók számát, csak esetükben a bevándorlás pillanatában már nem külföldi állampolgárokról beszélhetünk, hanem olyanokról, akik már magyar állampolgárként érkeztek.

⁹ Azok a külföldön honosított személyek tartoznak ide, akik honosításukat követően Magyarországon létesítettek lakóhelyet.

¹⁰ Az adatok forrása a KSH Demográfiai évkönyv 2019 kiadványa. i.m.

Magyarország különleges helyzetben van a bevándorló tekintetében, mivel a jogszerűen itt tartózkodó külföldi állampolgárok népességen belüli aránya csupán a népesség 2%-át teszi ki, ha azonban a születési ország szerint és nem állampolgárság szerint vizsgáljuk az adatokat, akkor az látható, hogy a teljes népesség több, mint 6%-a volt külföldi születésű 2019. december 31-én.¹¹

Hazánk esetében rendkívül fontos, hogy a bevándorlás vizsgálatakor nem csak az állampolgárságot, hanem a születési országot is figyelembe kell venni, mivel esetünkben a nemzetközi migráció sajátos mintázata rajzolódik ki.

¹¹ 1.7. Magyarországon tartózkodó külföldi állampolgárok földrészek, országok és nemek szerint, január 1. (1995–), https://www.ksh.hu/docs/hun/xstadat/xstadat_eves/i_wnv001b.html, (Letöltés ideje: 2020.07.13.)